

& lib. quinto de Trinitate capit. decimo dicunt, relationem quoad esse, in, esse aliquid reale: at vero quoad esse, ad, abstrahere ex æquo, & vniuocè, ab esse reali, & rationis: & vtramque relationem comprehendere. Alij autem affirmant relationem quoad vtrumque esse realem; conuenit tamen Analogicè cum relatione rationis: ita vt hoc sit peculiare huius generis; quod in eo relationes rationis inueniuntur: sic tenent Diuus Thomas quæstione octaua de potentia articulo secundo, & quæstione secunda articulo quinto, Flandria, & Araujo quinto Metaphys. & præter auctoritates Diui Thomæ hoc expresse afferentes potest hæc sententia probari rationibus, quas facit Doctor in textu ibi: contra ista.

3. Sentent. Doctoris.

Tertia tandem sententia tenet nec relationes secundum dici, nec relationes rationis per se aut reductiue in hoc genere collocari; sed solum relationes reales secundum esse, & intrinsicè aduenientes: ita Doctor hic; & quæstione sequente; & quinto Metaphys. quæstione vndecima, quem sequuntur omnes sui discipuli cum Valera lib. secundo dist. 7. art. 1. quæst. 2. & cum Suarez vt supra.

1. Conclus.

Dicendum primò. Relationes secundum dici, siue transcendentales non ponuntur in hoc prædicamento. Probat per Aristot. ad ostendendum, quæ relatiua ad hanc categoriam pertinent, tradidit secundam diffinitionem relatiuorum; per quam relatiua secundum dici exploduntur: aliter enim, ait ipse, omnes naturæ aliorum generum ponerentur in hoc: ergo talia relatiua secundum dici non ponuntur per Arist. in hoc prædicamento.

Secundò, illa ponuntur in hoc prædicamento, quorum totum esse est ad aliud, vt ad purum terminum; sed relatiua secundum dici non sunt huiusmodi: vt patet in materia, & forma: & ex prima differentia assignata: ergo.

Tertiò, nomina instrumentaliter ponuntur in quolibet prædicamento secundum significatum formale: sed significatum horum relatiuorum est absolutum, vt patet discurrendo: ergo.

Nec sufficit dicere cum Cardinali Toletò: quod relatiua secundum dici ponuntur in hoc prædicamento minus principaliter; in alijs vero prædicamentis absolutis magis principaliter: non, in quam, hoc sufficit: nam impossibile est; vt supra quæst. 10. antepred. diximus; eandem rem nec principaliter, nec minus principaliter in diuersis prædicamentis collocari.

2. Conclus.

Dicendum secundò. Relationes rationis, nec per se, nec reductiue, in hoc prædicamento collocantur. Hæc quoad primam partem est expressa in textu: & probatur, enti reali, & enti rationis nihil est commune vniuocum: ergo cum relatio rationis non habeat commune vniuocum, in quo cum relatione reali conueniat, non poterit directè in hoc genere collocari. Dices: conuenire cum in illa in hoc, quod est esse, ad; nam vtraque refert ad aliud.

Contra. Tum, quia modus determinatiuus, & constitutiuus gradus entis realis debet esse realis: quia determinabile, & determinans; consti-

titutum, & constitutum, debent proportionari; aliter enim hoc generalissimum esset essentialiter ens rationis. Tum etiam, quia illud esse, ad, in quo conueniunt; vel est aliquid reale, vel rationis: cum non detur medium in idem est dicere ens reale, & ens rationis; ac ens per intellectum, vel ens non per intellectum: si est aliquid reale: ergo aliquid includitur in ente rationis, quod est formaliter ens reale. Si est aliquid rationis: ergo aliquid rationis includitur formaliter in ente reali: & sic ens reale erit essentialiter ens rationis: quod est absurdum: ergo.

Secunda pars etiam in Doctore sustineri de bet; nam iuxta determinata quæst. vnica de prædicam. in communi, art. 11. quæ reductiue in aliquo genere ponuntur sunt idem realiter cum re, cum qua ponuntur: sed relationes rationis non sunt huiusmodi: vt patet: ergo non ponuntur reductiue in hoc prædicamento.

Obijcies nobis Doctorem in textu dicentem relationes rationis debere poni in hoc genere per reductionem: sicut & omnia intentionalia.

Respondeo: quod Doctor non loquitur assertiue, sed dubitatiue: ait enim si tamen debeat poni in genere per reductionem: & statim subdit: sicut forte omnia intentionalia. Vbi ponderanda sunt, ly, si debeat; & ly, forte: de quo in vltima conclusione clarius.

Dicendum tertiò. Relatio realis intrinsicè adueniens est, quæ solum ad hoc pertinet prædicamentum. Hæc est Doct. expressa in quarto dist. 13. quæst. 1. littera D. & omnium suorum, maxime Maiorij in sua Logica passu 29. in fine: & probatur: tum à sufficiente diuisione: tum etiam, quia talis relatio habet omnia requisita ad hoc prædicamentum: nam est entitas realis, finita, & per se, vniuocæ, cuius ratio consistit in reali habitudine ad aliud, vt ad purum terminum, per quam à reliquis generibus essentialiter distinguitur.

3. Conclus.

Dicendum quartò. Relationes secundum dici ponuntur reductiue in genere illo, quorum sunt relationes: & relationes rationis, in vndecimo prædicamento, quod supra quæst. citata artic. nono assignauimus. Prima pars patet: nam tales relationes non sunt aliquid additum absolutis: sed ipsum absolutum cum ordine illo: ordo enim materiæ ad formam tantum est ipsa materia ad formam inclinata: & cum talis ordo sit idè realiter cum materia: idè non potest esse materia sine illo, & in eodem genere constituuntur.

Secunda pars etiam constat: & eam tantum vult Doct. quando ait, relationes istas reductiue in hoc genere apponi: nam quia in hoc genere est aptissimum fundamentum ad has relationes fundandas: idè ad hoc prædicamentum reducti dicuntur, propter similitudinem inter vtranque.

Ad argumenta primæ sententiæ respondetur: ad primum nego maiorem: nam hoc prædicamentum est adiuuentum propter relationes reales intrinsicè aduenientes.

Ad primam, pro 1. sent.

Ad secundam dico: quod non solum in verbis, sed in re differunt prædictæ diffinitiones: vt quæst. sequente videbimus.

Ad secundam.

Ad

Ad tertiam.

Ad tertium nego maiorem: nam talis ordo non est ad aliud simpliciter, vt ad purum terminum: vt diximus.

ARTIC. III.

An formalis, & præcisa ratio relationis sit ordo ad terminum?

QVI A in relatione triplex habitudo consideratur: altera ad fundamentum, quæ per esse, ab, explicatur; altera ad subiectum, quæ per esse, ad, exponitur; altera ad subiectum, quæ per esse, in, significatur: idè in presenti quærimus: an omnes istæ habitudines sint de essentia relationis realis: an tantum ordo ad terminum præcise. In quare duplex sententia inter Scotistas versatur. Prima est doctissimi Magistri Herrera in primo dist. octaua quæstione prima, qui sequutus Bargium in primo distinct. tertia quæstione quinta, folio 130. tenet vtrumque ordinem ad fundamentum, & ad terminum esse relationi essentialem: probatur primò, ex Doctore in quarto distinct. 12. quæstione prima littera D. dicente: quia respectus est essentialiter habitudo inter duo extrema: ita, sicut tollere terminum, ad què est respectus; est tollere respectum, ita tollere illud, cuius est respectus, est tollere respectum, & destruerè rationem respectus. Et quæstione secunda ad tertium, sic ait: dependentia relationis ad fundamentum est essentialissima: ita quod sine ea non potest esse ratio relationis: ergo secundum Doctorem, vterque ordo est relationi essentialis.

1. Sentent.

2. Argum.

3. Argum.

3. Argum.

Nota.

2. Sentent.

Notand.

Secundò, nõ minus implicat relationem esse sine fundamento, quam sine termino: sed ordo ad terminum est illi essentialis: ergo & ordo ad fundamentum. Maior probatur: relatio pendet à fundamento, & termino: est enim relatio dependentia vnus ad aliud: ergo vtrumque ponitur in eius diffinitione: ergo sicut implicat illam esse sine termino: ita & esse sine fundamento. Prima consequentia patet: vnum quodque diffinitur per id, à quo essentialiter dependet: sed relatio dependet à fundamento, & termino: ergo, si diffinienda est; per vtrumque diffiniri debet.

Tertiò, illud, sine quo res intelligi non potest, est de eius intrinseca ratione, sed relatio nõ potest completere intelligi sine ordine ad fundamentum: ergo talis ordo est illi essentialis. Et hoc est totum fundamentum huius sententiæ: nam relatio adæquate, & complete considerata vtrumque ordinem includit: & per hoc ad argumenta oppositæ responderetur.

Secunda sententia affirmat tantum ordinem ad terminum esse relationi essentialem. Ita communiter Scotistæ: Franciscus de Maiorij in primo dist. 29. quæstione quinta, & in quarto distinct. 12. quæstione septima, Vigerius in primo dist. 3. quæst. 5. pro qua notandum: quod relatio potest à nobis concipi, vel præcise secundum suam

entitatem absolute: vel quatenus est quiddam effectus à sua causa causatus: primo modo; tantum dicit esse, ad, secundo modo, dicit ad, & ab: ad, tanquam rationem constitutiua, & specificatiua: ab, vero dicit, tanquam rationem constituentem ipsam in esse effectus dicentis ordinem, & dependentiam ab alio. Et licet, ab, inferri sit prius, quam esse, ad: quia prius intelligitur dependentia ab alio, quam habere esse in se complete: nihilominus esse, ad, & relatio secundum se; vt est entitas realis à fundamento producta; est prior, quam esse, ab: nam prior est effectus secundum suum esse absolutum, quam secundum esse relatiuum dependentiæ: & cum esse, ad, constituat relationem in suo esse absolute: & esse, ab, constituat ipsam in esse relatiuo dependentiæ à fundamento, tanquam effectum à sua causa: hinc est, quod prius est esse, ad; quam esse, ab. Et idè quando ait Doctor: quod esse, ad, præsupponit esse, ab: debet intelligi, de esse, ab, in fieri; quatenus est dependentia inferri, quia relatio dicitur à fundamento dependere, & ab illo habere entitatem: non vero de esse, ab, in facto esse & consequente relationem; ac constituyente eam in esse perfecto dependentiæ. Exempli causa, in calore producto, prius consideratur actio ignis producentis, quæ dicitur relatio dicens, ad, inferri. Secundo consideratur productio passiuæ caloris dicens, ab, inferri: quia ab igne inferri accipit esse, & ab illo actualiter dependet. Tertiò, consideratur ipse calor productus absolute, quatenus habet esse dependens in facto esse ab igne: & tunc dicit, ab, in facto esse; ad quod sequitur esse, ad, tanquam effectus ad causam: quia non posset dicere ordinem ad ignem; vt ad causam, à qua dependet; nisi prius ab illo dependeat, & dicat esse, ab: ita similiter in relatione: prius est actio fundamenti: secundo ipsa entitas relationis dicens, ad, tertio est ordo, ab, ac tandem est alius ordo, ad, terminatus ad fundamentum, vt ad causam. Quare nostro modo intelligendi tantum esse, ab, in fieri est prius, quam esse, ad, quod constituit relationem in suo esse completo.

Dicendum primò. Si relatio consideretur, vt quoddam accidens est, ordo, in, est eius propria passio. Hæc est communis apud nostros cū Doct. in quarto dist. 2. quæst. 1. contra Thomazantes afferentes esse, in, esse de conceptu essentiali accidentis; & probatur: esse, in, se habet ad relationem, vt accidens est; sicut se habet respectu accidentis: sed respectu accidentis est propria passio, vt sepe diximus: ergo & respectu relationis.

1. Conclus.

Dicendum secundò. Ordo ad terminum est tantum relationi essentialis, & in primo modo: ordo vero ad fundamentum est illi accidentalis: ita communiter Scotistæ, quam late prosequitur Antonius Trombeta in sua Metaphysica: & probatur primò, ex Doct. in tertio dist. 7. quæst. 5. ad tertium Henrici, vbi habitudinem relationis ad fundamentum comparat ad habitudinem quantitatis ad suum fundamentum: sed hæc secunda non est de essentia quantitatis: ergo nec prima est de essentia relationis. Et quodlib. 3. littera M, sic ait: qui comparat paternitatem ad

2. Conclus.

diuinitatem,excludendo,vel non includendo fili-
lium, non comparat paternitatem; nisi habeat
duo contradictoria in suo intellectu: cum
paternitas secundum illud, quod est, sit
per se ad filium:ergo secundum Doct.totum esse
se paternitatis est ad filium, tan quam ad termi-
num.

Secundo, respectus, si diffinitur, semper per
terminū, & non per fundamentum diffinitur, vt
patet ex relatiuorum diffinitione, in qua habitu
do ad terminum, & non ad fundamentum expri-
mitur: ergo tantum habitudo ad terminum est
relationi essentialis.

Tertio, relatio, quando tribuit suum effe-
ctum formalem illi, cuius dicitur relatio, ordi-
nat illud ad aliud, vt ad terminum: ergo licet fun-
detur in fundamento; totum suum esse est ad ter-
minum.

Secunda pars ostenditur: omnis ordo effe-
ctus ad causam est accidentalis quidditati ipsius
effectus sumpti specificatiue: sed ordo, ab, in re-
latione est ordo effectus ad causam: nam rela-
tio effectiue causatur à fundamento: vt questio-
ne sequente probabimus: ergo est relationi acci-
dentalis: si relatio specificatiue sumatur: nam
si sumatur reduplicatiue; & vt effectus est; tunc
ordo ad fundamentum est illi essentialis: sed
tunc, non relatio, sed relatiuum dicitur: sicut &
reliqui effectus; quatenus effectus sunt.

Ad primū.

Ad argumenta respondetur: ad primum,
quod loquitur ibi Doctor de relatione quoad ef-
se existentia: & ita ait; ipsam non posse esse sine
fundamento; non quia accidens, sed quia re-
latio est: non vero loquitur de ratione specifica
relationis, quæ solum in ordine ad terminum
consistit.

Ad secundū.

Ad secundum nego consequentiam: va-
riatur enim suppositio: quia in maiori sumitur
relatio quoad existentiam; & in minori quoad
esse essentialis: quare maior est vera: nam rela-
tio dependet à fundamento; vt à causa efficien-
te: & minor est etiam vera, quoad esse specifi-
cum: sed consequentia est falsa: quia non infer-
tur ex præmissis sub eadem suppositionis ratio-
ne.

Nota.

Ad tertium concedo minorem de cognitio-
ne quietatiua, & per additum; secus de cognitio-
ne quidditatiua simpliciter.

Nota tamen: quod nostra sententia est ve-
ra, consideratis illis duabus habitudinibus, ad, &
ab, in relatione: ceterum si relatio consideretur,
vt vnica habitudo fundata in fundamento, &
terminata ad terminum, vt ait Bargius,
tunc opposita sententia ve-
rum asserit.

QVÆST. II.

An secunda notificatio relatiuo-
rum, quam ponit Arist. sit con-
uenienter data?

Si ergo sufficere eorum, quæ sunt ad
aliquid, diffinitio assignata est, aut
nimis difficile: aut impossibile est
soluere: quoniam nulla substantia eo-
rum, quæ sunt, ad aliquid dicitur: si
autem non sufficienter: sed sunt ad
aliquid, quibus hoc ipsum est esse ad
aliquid quodammodo se habere: for-
tasse aliquid contra ista diceretur,
&c. Cap. eodem.

VAERITVR: an
secunda notifica-
tio relatiuorum, quæ
ponit Aristotel. sit
conuenienter data?
Quod non vide-
tur: quia illa nulli
in genere relatio-
nis conuenit: igitur non conuenit gene-
ralissimo relationis: probatio antecede-
tis: quia si esse relationis esset ad aliud se
habere: hoc esset per aliam relationem
illius: igitur alterius esse esset ad aliud
se habere pari ratione: & sic in infinitum:
quarum semper posterior esset relatio
prioris: quod est inconueniens.

Item, illa diffinitio aut est formæ
relationis in se, quod per argumentum
præcedens est improbatum: aut subie-
cti in se: quod falsum est: quia eius esse
non est ad aliud se habere: quia ipsum,
secundum se, est res alterius generis, &
absolutum: aut subiecti informati tali
forma: & tunc est entis per accidens:
quod est inconueniens: quia eius non est
diffinitio, secundum Arist. sexto Meta-
physic. nullus igitur est notificatio illa,
quod est inconueniens.

Te vt. com.
4. & inde.

Item, generalissimum est prædica-
bile de qualibet sui specie: sed hoc non
potest esse, nisi secundum quod signifi-
catur in singulari: illa autem notificatio
datur de aliquo, secundum quod signifi-
catur in plurali: igitur non de ipso gene-
ralissimo.

Item,

Item hæc notificatio non videtur cō-
uenire omnibus, quæ sunt in genere re-
lationis: multa enim dicuntur ad aliud,
quorum esse essentialiter non est ad aliud
se habere essentialiter.

Ad oppositum est Aristoteles.

Dicitur ad quæstionem, quod dupli-
cia sunt relatiua, quædam secundum esse:
& alia secundum dici: prima notifi-
catio Aristotelis datur de relatiuis secū-
dum dici: scilicet ad aliquid dicuntur
quæcunque hoc ipsum, quod sunt, alio-
rum, dicuntur; vel quomodolibet aliter
ad aliud. Secunda notificatio, quam ma-
gis approbat: scilicet, ad aliquid sunt,
quorum hoc ipsum esse est ad aliud se
habere: datur de relatiuis secundum ef-
se.

Contra hanc distinctionem: aut di-
uisio datur per opposita, aut non: si non,
non valet: si sic, igitur relatiua secun-
dum dici non sunt relatiua secundum
esse: igitur non sunt relatiua: igitur re-
latiua male diuiduntur in illa. Simili-
ter, si sint opposita: sequitur, quod rela-
tiua secundum esse non sunt relatiua se-
cundum dici: quod est falsum. Si dica-
tur: quod membra debent intelligi cum
præcisione: sequitur, quod relatiua secun-
dum dici sunt tantum secundum dici: &
ita illa non verius essent relatiua: quam
nigrum dictum album est album.

Item, alterum membrum diuisionis con-
uertitur cum diuiso: idem enim est ho-
mo absolutè, & homo secundum esse.

Item, illa notificatio, quæ ponitur
relatiuorum secundum dici, nulla est:
tunc, quia illa competit substantijs, quæ
nullo modo sunt ad aliquid, secundum
Aristotel. qui hoc habet pro inconue-
nienti: tunc, quia secundum illam, dis-
ciplina dicitur relatiue ad disciplina-
tum; quia eius: & pari ratione, albedo
ad album: & pari ratione omnia acci-
dentia ad subiectum: quia eorum dicun-
tur, ex illa igitur notificatione nullum
eorum potest concludi esse in genere re-
lationis.

Dicendum igitur: quod relatiua nul-
lo modo diuiduntur in relatiua secun-
dum esse, & relatiua secundum dici: quia
sumendo membra præcise, relatiuum se-
cundum dici non est magis relatiuum,
quam homo mortuus est homo. Forte

tamen entia sic diuiduntur: quod quæ-
dam sunt relatiua secundum esse: vt illa,
quæ denominatiue dicuntur à relatio-
nibus: quædam autem sunt relatiua se-
cundum dici: vt, quæ sunt in alijs gene-
ribus, & secundum aliquam habitudi-
nem dicuntur ad alia: illa tamen simpli-
citer loquendo non sunt relatiua. Sed
verè relatiuorum quædam dicuntur se-
cundum suam propriam formam ad a-
liud: vt quæ sunt primo, & proprie rela-
tiua: alia sunt verè relatiua, & non dicun-
tur secundum propriam formam ad a-
liud: vt sunt relatiua secundum genus: illa
enim sunt per se relatiua, sed non primo:
& dicuntur ad alia secundum formam
sui generis: vt si scientia sit per se relati-
uum; impossibile est illud, quod est eius
species secundum illam significationem
non esse relatiuum: quia tunc genus, &
species non essent in eodem genere: sed
non est primo relatiuum: quia non secū-
dum illud, quod superaddit suo generi:
& ideo dicitur ad correlatiuum generis
secundum ipsum genus.

Dicendum igitur: quod notificatio
Arist. secunda, est conueniens de relati-
uis: quia indicat rationem eorum; in quæ-
tum sunt relatiua: vt patebit responden-
do ad rationes.

Ad primum igitur dicendum est, con-
cedendo, quod illa notificatio non da-
tur de relatione; sed de relatiuis dictis
denominatiue ab eis. Quare autem illa
diffiniat, & non relationes, & eorum
proprietates ponat: dictum est in præce-
denti quæstione.

Ad aliam dico: quod illa notificatio
non est relationis absolutè; vt signifi-
catur in abstracto, neque subiecti absolu-
tè: neque totius aggregati: sed formæ, vt
informat subiectum eo modo, quo signi-
ficatur per nomen concretum dictum à
generalissimo relationis: ita quod ly, vt,
non dicat partem eius, quod signifi-
catur, sed modum.

Ad tertium dictum est prius: quare re-
latiua æquiparantiæ diffiniantur in plu-
rali conuenientius, quam in singulari: cū
huiusmodi sit illud, quod hic diffinitur:
sicut patet ex præcedenti quæstione.

Ad quartum dicendum: quod illa ra-
tio conuenit omnibus essentialiter, quæ
sunt in genere relationis: vt denomina-
tiue dicta à relationibus: si autem sint,
quæ dicantur ad aliud, & non habent

Cc 3 hanc